

Воєнні злочини

Умисні напади на цивільні об'єкти

Одним з основоположних принципів МГП залишається розрізнення, яке зобов'язує сторони утриматись від здійснення нападу на цивільні об'єкти. В умовах будь-якого збройного конфлікту законною ціллю нападу визнаються виключно воєнні об'єкти. Всі ж інші напади мають розглядатись крізь призму положень МГП.

Характеристика порушення МГП:

- учинене в умовах збройного конфлікту та пов'язане з ним (може мати місце в умовах міжнародного та неміжнародного збройних конфліктів);
- виконавець вчинив напад, що передбачає активне застосування сили у будь-якій формі;
- об'єктом нападу є цивільний об'єкт, який підлягає захисту за МГП;
- виконавець умисно обрав у якості цілі нападу такий об'єкт;
- напад не відповідає законній меті збройного конфлікту – послабити військовий потенціал супротивника.

Відповідну заборону закріплено в:

- (1) статтях 42, 52 Додаткового протоколу до Женевських конвенцій від 12.08.1949, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I) від 08.06.1977 (щодо збройного конфлікту міжнародного характеру);
- (2) статті 13 Додаткового протоколу до Женевських конвенцій від 12.08.1949, що стосується захисту жертв збройних конфліктів неміжнародного характеру (Протокол II) від 08.06.1977 (щодо збройного конфлікту неміжнародного характеру).

До того моменту, поки конкретний цивільний об'єкт не використовується з військовою метою, він користується захистом за МГП від прямого нападу. Як тільки сторона збройного конфлікту починає використовувати конкретний цивільний об'єкт для забезпечення ефективного вкладу у воєнні дії, такий об'єкт втрачає свій захищений статус та стає законною ціллю нападу у розумінні МГП.

Види цивільних об'єктів:

- медичні установи, транспорт та місця скупчення хворих та поранених (ст. 12, 21 ДП I, ст. 11 ДП II);
- будівлі та споруди, призначені для освітніх та наукових цілей (ст. 53 ДП I, ст. 16 ДП II);

- об'єкти мистецтва, благодійності, історичні пам'ятки (ст. 53 ДП I, ст. 16 ДП II);
- релігійні споруди та об'єкти (ст. 53 ДП I, ст. 16 ДП II);
- установки та споруди, що містять небезпечні сили (ст. 56 ДП I, ст. 15 ДП II);
- незахищені об'єкти (ст. 59 ДП I);
- демілітаризовані зони (ст. 60 ДП I).

До **незахищених об'єктів** належать міста, села, населені пункти, житлові будинки та будівлі, які *не мають відповідного захисту від атак сторони збройного конфлікту та відкриті для встановлення над ними контролю чи окупації*:

- подібні об'єкти **не мають захисту ні зсередини, ні ззовні**, ворог може увійти й заволодіти ними без боїв і не зазнаючи втрат;
- таким **може бути будь-який населений пункт за лінією фронту**;
- питання про те, чи є населений пункт відкритим, залежить від того, **чи має він військові цілі**.

Досліджуючи умисні напади на цивільні об'єкти в умовах збройного конфлікту, важливо звертати увагу на базові підходи МГП з цього питання. Правила ведення війни не розглядають незаконність нападу до моменту, поки атаки спрямовуються проти військових об'єктів та ціль такого нападу переважає негативні наслідки, спричинені ним. При цьому:

- в якості порушення розглядаються ті випадки, коли виконавець спрямував свій напад проти конкретного цивільного об'єкту;
- факти завдання випадкової шкоди при здійсненні атак на військові об'єкти не охоплюються даним порушенням.

Загальне визначення, яке надається Додатковим протоколом I, визначає, що **цивільними об'єктами є всі ті, які не є воєнними об'єктами**. При цьому можна визначити такі їх характеристики:

- не здійснюють ефективний вклад у воєнні дії;
- їх повне або часткове руйнування чи знищення не може надати воєнну перевагу стороні збройного конфлікту;
- вони використовуються для задоволення потреб цивільного населення та забезпечення його життєдіяльності на окремій території.

При дослідженні конкретного об'єкта в якості цілі нападу, важливо звертати увагу на таке:

- 1 чи пристосовано об'єкт для використання у військових цілях;
- 2 чи становить об'єкт загрозу для сторони супротивника;
- 3 хто використовує об'єкт.

Сторони збройного конфлікту, при плануванні військових операцій, зобов'язані вживати заходів для захисту цивільних об'єктів від завдання шкоди:

- необхідно пересвідчитись, що об'єкт нападу є військовим об'єктом;
- вжити необхідні та можливі заходи для уникнення випадкових втрат життя серед цивільного населення, поранення цивільних і випадкової шкоди цивільним об'єктам і, у всякому випадку, звести їх до мінімуму;
- утриматись від нападу, якщо він може спричинити випадкові втрати серед цивільного населення і завдасть випадкової шкоди цивільним об'єктам;
- утриматись від нападу, якщо завдана ним побічна шкода цивільним об'єктам буде надмірною щодо конкретної військової переваги, яку планується отримати;
- якщо обставини дозволяють, має бути здійснено завчасне попередження про напади, які можуть торкнутися цивільного населення.

Зокрема, при прийнятті рішень необхідно *враховувати інформацію з усіх доступних джерел*, які доступні військовому командуванню на момент прийняття рішення. Командир повинен отримати найбільш точну розвідувальну інформацію, включаючи інформацію про місця розміщення цивільних осіб, стратегічні цивільні об'єкти, в особливості ті, які знаходяться під охороною, природне середовище та розміщення цивільних осіб на військових об'єктах.

З іншого боку, **сторони збройного конфлікту зобов'язані уникати розміщення військових об'єктів у густонаселених районах чи поблизу них, а також біля захищених об'єктів.**

При дослідженні наслідків здійснення нападу на цивільні об'єкти *має значення дослідження характеристики самої атаки*. При цьому може бути завдана шкода життю та здоров'ю цивільних осіб, але *подібні наслідки не є обов'язковим елементом цього порушення*.

Над довідкою працювали:
Павлюк Аліна (Офіс Генерального прокурора)
Лисенко Марія (JustTalk)